

ลักษณะผู้เรียนระดับอุดมศึกษา

การจัดการเรียนการสอนที่ตื้นจะต้งเข้าใจพื้นฐานด้านการพัฒนาการของผู้เรียน และจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้เรียนในวัยที่สอนเป็นอย่างดี พัฒนาการของผู้เรียนและจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้เรียนในวัยต่างกันจะมีความแตกต่างกัน Havighurst นักจิตวิทยาได้แบ่งพัฒนาการของผู้เรียนไว้เป็น 6 ช่วงอายุได้แก่ 1) วัยทารกและวัยเด็กเล็ก อายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึงประมาณ 6 ปี 2) วัยเด็กตอนกลางอายุประมาณ 6-12 ปี 3) วัยรุ่น อายุประมาณ 12-18 ปี 4) วัยผู้ใหญ่ตอนต้น อายุประมาณ 18-30 ปี 5) วัยผู้ใหญ่ตอนกลาง อายุประมาณ 30-60 ปี 6) วัยผู้ใหญ่ตอนปลาย อายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป ซึ่งการพัฒนาการของผู้เรียนระดับอุดมศึกษามักเป็นวัยเด็กตอนกลาง วัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ซึ่งเป็นวัยกำลังศึกษา ซึ่งพัฒนาการของผู้เรียนในช่วงดังกล่าวพอสรุปได้ดังนี้

1 เป้าหมายของการจัดการอุดมศึกษา

การจัดการด้านอุดมศึกษาของไทย ได้รับการจัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2459 โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเป็นการฝึกอบรมผู้สำเร็จการศึกษาให้มาทำงานกับหน่วยงานของรัฐ (วรภรณ์ บวรศิริ, 2539) มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้ ความสามารถในสาขาวิชาต่างๆในระดับสูง โดยเฉพาะการประยุกต์ทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติ การริเริ่มพัฒนาทั้งทางวิชาการและวิชาชีพ ส่วนการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้และทักษะในสาขาวิชาการเฉพาะทาง ให้มีความชำนาญมากยิ่งขึ้น มุ่งสร้างสรรค์ความก้าวหน้าและความเป็นเลิศทางวิชาการ โดยเฉพาะการศึกษาค้นคว้า วิจัย และพัฒนาองค์ความรู้และเทคโนโลยี (คณะกรรมการจัดทำแนวทางการปฏิรูปอุดมศึกษา, 2542) ซึ่งในปัจจุบันสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ ก็ยังมีลักษณะเป็นสถาบันระดับสูงที่มุ่งเน้นการผลิตบัณฑิต การให้ความรู้ที่ต่อเนื่อง การวิจัย การให้บริการวิชาการในรูปแบบต่างๆ หรือการชี้นำด้วยวิชาการ ตรงตามที่สังคมต้องใช้ ตรงกับปัญหาของสังคม และตรงตามความจำเป็นของสังคม (เอกสารประกอบการสัมมนาระดมความคิดฯ, 2543) โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยขอนแก่นมุ่งผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพประกอบด้วย วิทยา จริยา และปัญญา อันสามารถที่จะประยุกต์ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ภูมิภาค ประเทศชาติ และขยายสู่ความเป็นสากล (บุญรอด ลากะสัมพันธ์, 2537)

2. ลักษณะสำคัญของผู้เรียนระดับอุดมศึกษา

ลักษณะทั่วไปของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษามักจะอยู่ในวัยกำลังจะเป็นผู้ใหญ่หรือวัยผู้ใหญ่ในระดับปริญญาตรี ส่วนในระดับบัณฑิตศึกษามักจะเป็นผู้ใหญ่โดยแท้จริง ซึ่งเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นและมีอุดมการณ์สูงสนใจในสิ่งที่อยากรู้ ต้องการการยอมรับของเพื่อน อาจารย์ และสังคม ต้องการที่จะสามารถนำตนเองได้ เป็นบุคคลที่มีประสบการณ์ สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง (self directed learning) มักสนใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและสิ่งแวดล้อม การจัดการเรียนการสอนควรมุ่งจัดให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และให้สามารถเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมของผู้เรียน จะสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2524; สุวัฒน์ วัฒนวงศ์, 2538)

จุดมุ่งหมายในการเข้ามหาวิทยาลัย หรือสถาบันอุดมศึกษาของผู้เรียนนั้น แตกต่างกันไปตามลักษณะของสังคม และลักษณะของสถาบัน ในสังคมที่การศึกษาในระดับอุดมศึกษามีหลายระดับและมีความจำเพาะอย่างในสหรัฐอเมริกา จุดมุ่งหมายในการเข้าศึกษาในระดับปริญญาตรีของผู้เรียนเพื่อเป็นการหาความรู้ทั่วไป แต่ถ้าเป็นระดับบัณฑิตศึกษาก็จะเป็นการหาความรู้เฉพาะเจาะจงในอาชีพ หรือความชำนาญเฉพาะด้านมากยิ่งขึ้น และถ้าเป็นระดับปริญญาเอกโดยเฉพาะ ก็จะไม่เน้นด้านการศึกษาวิจัยเป็นสำคัญ สำหรับในประเทศไทยนั้น ผู้เรียนส่วนใหญ่มักเน้นที่ความรู้ และด้านวิชาชีพมากกว่าสิ่งอื่น ๆ นอกจากนั้นอาจมีจุดมุ่งหมายซ่อนเร้นอยู่บ้าง เช่น ความนิยมในปริญญา ความยกย่องในสังคม โอกาสในการทำงาน ความต้องการของครอบครัว เป็นต้น Gillespie and Allport (อ้างถึงใน

ไพฑูริย์ 2524) สรุปว่า นักศึกษาในประเทศอุตสาหกรรมมักคำนึงถึงความสุขสบายความเหมาะสมทางครอบครัว ความสมบูรณ์ทางวัตถุมาก ขณะที่นักศึกษาในประเทศที่กำลังพัฒนา มักอยากทำอะไรให้แก่ประเทศชาติและมาตุภูมิ เช่น การแก้ปัญหาความยากจน หรือการยกมาตรฐานของชีวิตของประชาชนในสังคม เป็นต้น

เนื่องจากชีวิตและสภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัย เป็นชีวิตที่มีบุคลิกภาพต่างๆ ได้รับการพิจารณา ทดสอบ ทำทาย คัดเลือก และยึดไว้เป็นลักษณะของผู้เรียนแต่ละคน โดยทั่วไปเมื่อนักศึกษาเข้ามหาวิทยาลัยใหม่ ๆ บุคลิกภาพยังไม่ชัดเจนนัก แต่เมื่อจบการศึกษาแล้วจะมีลักษณะเฉพาะของตนเองค่อนข้างแน่นอน จากการสอบถาม นักศึกษา ส่วนใหญ่นอกจากเวลาเรียนแล้ว นักศึกษามักสนใจกิจกรรมต่างๆ เช่น การเข้าชมรมบำเพ็ญประโยชน์ ดนตรี และกีฬา หากช่วงปิดเทอมก็มักออกค่ายอาสา เพื่อพัฒนาชนบท มักอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ทำกิจกรรมร่วมกัน มากกว่าอยู่กันตามลำพัง ด้วยเหตุนี้ชีวิตในมหาวิทยาลัยของนักศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการเรียนการสอนในห้องเรียน หรือกิจกรรมนอกห้องเรียน ไม่ว่าจะป็นกิจกรรมภายในมหาวิทยาลัย หรือนอกมหาวิทยาลัย จึงมีคุณค่าต่อนักศึกษา อย่างมาก และไม่ว่าด้านใด ๆ ก็ตาม ซึ่งสอดคล้องกับ ไพฑูริย์ (2524) ที่กล่าวว่า บุคลิกภาพที่สำคัญของนักศึกษาใน มหาวิทยาลัยอีกประการหนึ่งก็คือ นักศึกษาจะสนใจทุกสิ่งทุกอย่างรอบ ๆตนเองไปหมด ในทุก ๆ ด้าน อยากรู้อยาก เห็นไปหมด ความกระหายใคร่อยากเรียนรู้ จึงเป็นลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่อาจารย์ หรือผู้สอนสามารถใช้ ประโยชน์ด้านการจัดการเรียนการสอน Hochbaum Jerry (อ้างถึงใน ไพฑูริย์ ลินลารัตน์, 2524) ได้สรุปลักษณะการ เปลี่ยนแปลงที่เด่นของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาไว้ คือ ในชั้นปีที่หนึ่งนักศึกษาจะรู้สึกตื่นเต้นสนใจต่อสิ่งต่าง ๆ รอบด้าน อยากรู้อยากรู้ และยอมหรือพยายามปรับตัวให้เข้ากับสังคมในทุก ๆด้าน พอขึ้นปีที่สอง ความตื่นเต้น กระตือรือร้นจะค่อย ๆ ลดลง มีแนวโน้มจะเป็นปฏิปักษ์กับมหาวิทยาลัย ไม่ค่อยพูดจกกับครูอาจารย์ ปีที่สาม ชอบอยู่กับ กลุ่มเพื่อน ไม่ค่อยสนใจต่อสังคมมหาวิทยาลัยเท่าที่ควร พอขึ้นปีที่สี่ ผู้เรียนจะไม่ค่อยยุ่งเกี่ยวกับมหาวิทยาลัย มากนัก ส่วนใหญ่จะสนใจเกี่ยวกับงานวิชาชีพที่ตนเองศึกษาและความก้าวหน้าในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับของ ประเทศไทย นักศึกษามีการเปลี่ยนแปลงบุคลิกและพฤติกรรมค่อนข้างมากในชีวิตมหาวิทยาลัย ส่วนใหญ่มีการ เปลี่ยนแปลงจุดมุ่งหมายในการศึกษาชัดเจนขึ้น โดยก่อนเข้าศึกษานักศึกษาคิดว่า ควรจะเข้ามหาวิทยาลัยเพื่อ ประกอบอาชีพและเรียนต่อ แต่พอจะจบการศึกษานักศึกษาเห็นว่าควรจะหาความรู้ หาประสบการณ์ แล้วเอาไปใช้ เพื่อประโยชน์ของสังคม มีการเปลี่ยนแปลงความคิดและทัศนคติที่กว้างขึ้น แต่ในทรรศนะของคนทั่วไปแล้วก็ยัง มองว่า นักศึกษานั้นเมื่อเข้าเรียนใหม่ ๆ เป็นผู้ที่มีอุดมคติสูง แต่พอเรียนสูงขึ้น มักจะถูกมองว่าเห็นแก่ตัวมากขึ้น นึก ถึงตัวเองมากขึ้น เป็นต้น การใช้เวลาของผู้เรียนในสถาบันอุดมศึกษามีผลอย่างมากต่อการเรียนรู้ และพัฒนาการ ด้านต่าง ๆของผู้เรียน โดยเฉพาะหากการใช้เวลานั้นเกี่ยวข้องกับหรือสัมพันธ์โดยตรงกับเรื่องที่จะเรียนก็จะช่วยให้การ เรียนมีผลดีขึ้น พบว่าผู้เรียนมักใช้เวลาในห้องเรียนร่วมกับกลุ่มเพื่อน ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของสังคม กิจกรรม ความ สนใจทั่วไปมากกว่าการเรียนรู้ทางวิชาการ นักศึกษามักไม่ค่อยมีโอกาสพูดคุยซักถามอาจารย์หรือผู้สอน เรื่องการ เรียน หรือปัญหาด้านการเรียนนอกเวลาเรียน อาจเนื่องจากอาจารย์ในมหาวิทยาลัย ไม่ค่อยมีเวลา เพราะส่วนใหญ่ มักมีงานวิจัย งานบริการวิชาการ งานบริหาร และงานพิเศษอื่น ๆอีกมาก

3. จิตวิทยาและการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนระดับอุดมศึกษา

ผู้เรียนในระดับอุดมศึกษามักอยู่ในวัยที่กำลังจะเป็นผู้ใหญ่หรือวัยผู้ใหญ่ อายุประมาณ 18-22 ปี ดังนั้น จิตวิทยาด้านการเรียนรู้ของผู้เรียนระดับอุดมศึกษาจึงแตกต่างจากเด็กพอสรุปได้ดังต่อไปนี้ 1) ต้องการด้านการ ยอมรับ ซึ่งหากผู้เรียนเกิดความรู้สึกว่าตนเองไม่ได้รับการยอมรับในสถานการณ์ต่าง ๆแล้วจะเกิดความเคร่งเครียด และอาจต่อต้าน สิ่งที่สำคัญคือต้องพยายามทำให้ผู้เรียนนั้นเกิด self directing ในการเรียนการสอนให้มากที่สุดด้วย 2)ผู้เรียนระดับอุดมศึกษาเป็นผู้ที่มีวุฒิภาวะและมีประสบการณ์อย่างหลากหลาย ซึ่งประสบการณ์ต่าง ๆเหล่านั้นจะเป็น แหล่งข้อมูลและเป็นประสบการณ์เดิมที่มีคุณค่าสูงยิ่งสำหรับการเรียนรู้ต่อสิ่งใหม่ ๆต่อไป 3)มีความพร้อมในการ เรียนรู้และมีวุฒิภาวะที่พร้อมจะเรียนรู้ในด้านวิชาการต่าง ๆ ดังนั้นการสอนให้ผู้เรียนระดับอุดมศึกษาเรียนรู้จึงมักจะ

ทำให้ผู้เรียนเกิดความต้องการที่อยากจะเรียนรู้ ซึ่งต่างจากเด็กมักยึดถือว่าเด็กต้องเรียนในสิ่งนั้นนี่เพราะคาดหวังว่าจะเป็นประโยชน์กับเด็กในอนาคต 4). จัดการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสม กล่าวคือการสอนเด็กมักจัดการเรียนการสอนในลักษณะการเรียนรู้แบบวิชาเป็นศูนย์กลาง (subject centered) ในขณะที่ผู้เรียนระดับอุดมศึกษาควรจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นศูนย์กลาง (problem centered) นอกจากนั้นการเรียนในมหาวิทยาลัยมักเรียนรู้เพื่อไปประกอบอาชีพ เป็นพื้นฐานสำหรับการทำงาน และผู้เรียนที่เข้ามาเรียนก็มีวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน (Knowles, 1978 อ้างถึงใน สุวัฒน์ วัฒนวงศ์, 2538)

ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาจึงควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1) เน้นความสนใจและความต้องการของผู้เรียน ซึ่งผู้เรียนจะสนใจและเกิดการเรียนรู้ได้ดี หากสิ่งที่เรียนนั้นตรงกับความต้องการหรือความสนใจของตนเองและมีประสบการณ์เดิมของเรื่องนั้น ๆ ก็มักจะเกิดความพึงพอใจและจะสนใจเรียนรู้ ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนในผู้ใหญ่ควรคำนึงถึงประสบการณ์เดิมของผู้เรียนด้วย

2) มุ่งจัดสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้เรียน (life situation) การเรียนรู้ของผู้เรียนระดับอุดมศึกษาจะได้ผลดี หากพยายามจัดการเรียนการสอนโดยยึดเอาสภาพชีวิตและสังคมของตัวผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนการสอน (life centered) ซึ่งการจัดหน่วยการเรียนรู้ที่เหมาะสม ควรยึดสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของผู้เรียนเป็นหลักสำคัญ ไม่ควรมุ่งสอนเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาเพียงอย่างเดียว

3). การวิเคราะห์ประสบการณ์ (analysis of experience) เนื่องจากประสบการณ์เป็นแหล่งข้อมูลที่คุณค่าต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนระดับอุดมศึกษามาก ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนควรคำนึงถึงประสบการณ์ของผู้เรียนแต่ละคน เพื่อสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน

4). ผู้เรียนต้องการเป็นผู้นำตนเอง (self directing) ความต้องการที่อยู่ในส่วนลึกของผู้เรียนระดับอุดมศึกษาคือ การมีความรู้สึกต้องการที่จะสามารถนำตนเองได้ ดังนั้นบทบาทของครูควรมีลักษณะผู้ร่วมเรียนร่วมค้นหา มากกว่าจะเป็นผู้ทำหน้าที่ในการส่งผ่าน หรือเป็นสื่อในการนำความรู้ไปยังผู้เรียน

5). ความแตกต่างระหว่างบุคคล (individual difference) ความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นเรื่องปกติสำหรับผู้เรียนระดับอุดมศึกษาที่เป็นผู้ใหญ่ เนื่องจากเป็นผู้มีประสบการณ์และมีความเป็นตัวเองสูง และจะมากขึ้นเรื่อยตามอายุ การสอนนักศึกษาระดับอุดมศึกษาจึงต้องจัดเตรียมในด้านเนื้อหาอย่างดีพอ เพื่อให้เหมาะสมความสามารถของแต่ละบุคคล

4. แบบการเรียนรู้ของผู้เรียนระดับอุดมศึกษา

ผู้เรียนระดับอุดมศึกษาเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์ มีความคิดของตนเอง มีความสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ดังนั้นผู้เรียนระดับอุดมศึกษาจึงมีแบบการเรียนรู้ (learning styles) แตกต่างกันไป ซึ่งแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนระดับอุดมศึกษาตามแนวคิดของ Grasha & Reichman (อ้างถึงใน อรรถพรณ ลือบุญธวัชชัย, 2538) สามารถจำแนกได้เป็น 6 ประเภท คือ 1) แบบอิสระ (independent) คือผู้เรียนที่ชอบคิดด้วยตนเอง ทำงานตามความคิดของตนเอง 2) แบบหลีกเลี่ยง (avoidance) คือผู้เรียนที่ไม่สนใจเรียนเนื้อหาวิชาในชั้นเรียนตามแบบแผน ไม่สนใจสิ่งที่จะเกิดขึ้นในชั้นเรียน 3) แบบร่วมมือ (collaborative) คือ ผู้เรียนที่สามารถเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น ชอบทำงานร่วมกับผู้อื่น 4) แบบพึ่งพา (dependent) ผู้เรียนจะมีลักษณะอยากรู้ อยากเห็นทางวิชาการน้อยมาก จะเรียนรู้เฉพาะสิ่งที่กำหนดให้ผู้เรียนเท่านั้น มองว่าผู้สอนและเพื่อนร่วมชั้นเป็นแหล่งความรู้และแหล่งสนับสนุนวิชาการ 5) แบบแข่งขัน (competitive) ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยการพยายามกระทำการต่าง ๆ ให้ดีกว่าผู้อื่นในชั้นเรียน มีความคิดว่าต้องแข่งขันกับผู้อื่นเพื่อรางวัลในชั้นเรียน 6) แบบมีส่วนร่วม (participant) คือผู้เรียนที่มีลักษณะของการมีส่วนร่วมร่วมกับผู้อื่น มีความรู้สึกว่าจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชั้นเรียนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ในทุก ๆ ด้าน พบว่า นักศึกษาพยาบาล มีแบบการเรียนรู้ แบบร่วมมือ แบบพึ่งพาสูงสุด (กอบกาญจน์ ตรีประสิทธิ์, 2529 อ้างถึงใน อรรถพรณ ลือบุญธวัชชัย, 2538) ขณะที่นักศึกษาเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มีการเรียนแบบแข่งขัน (ดารี กุลประสิทธิ์, 2532)

บรรณานุกรม

1.ชัยฤทธิ์ โพนธิสุวรรณล. 2544. การศึกษาผู้ใหญ่: ปรัชญาตะวันตกและการปฏิบัติ. กรุงเทพฯ; มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

2.สมชาย รัตน์ทองคำ. 2545. การพัฒนารูปแบบการสอนที่เน้นกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับ นักศึกษากายภาพบำบัด มหาวิทยาลัยขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.